

Mandarinernas återkomst?

Simon Larsson

Det är sedan länge välbekant att professionaliseringen av historieforskningen avstannade under efterkrigstiden. Men det professionella utanverket, med facktidskrifter, makt över rekrytering och kvalitetsbegrepp, finns fortfarande kvar. Sådant innebär privilegier. Ett sätt att motivera dessa privilegier är själva idén om en professionell historieforskning. Denna idé har försvagats avsevärt under de senaste decennierna. Nu talas det istället allt oftare om en *deprofessionalisering* av historikeryrket.¹

Distinktionen mellan vetenskaplig kunskapsframställning och historiekultur som privat, existentiell kategori är ingenting som tas för givet längre. Många professionella historiker vill alltmer ogärna hävda den egna forskningens överlägsenhet när det gäller objektivitet, analytisk skärpa och empirisk kunskap, gentemot andra typer av historieförmedling. Samtidigt fortsätter antalet professionella historiker att växa. Redan nu finns långt fler än systemet kan bära.

I en sådan osäker situation är det naturligt från statens sida att sträva efter ökad kontroll och reglering, liksom att efterfråga tydliga besked om vad historiker sysslar med. Vi befinner oss i en sådan dynamisk situation. Jag tror man kan säga att det pågår en omformulering av historievetenskapens ideal och att denna omformulering hänger samman med ett ökat politiskt intresse för historia som ideologisk och kommersiell resurs. Jag menar att det professionella idealet utmanas av ett "mandarinideal". Där det professionella idealet betonar autonomi gentemot samhället och maximal tydlighet kring vetenskapens målsättningar och begränsningar, betonar mandarinidealet istället ett organiskt samband mellan vetenskap och samhälle. Historiker hör till en elit som personifierar kulturvärden relevanta för hela samhällsgemenskapen. Det "vetenskapliga" är inte något autonomt i förhållande till samhället, utan utgör snarare själva essensen av detta. Ett exempel på mandarinidealet är Kim Salomons text "Den kulturella vändningens provokationer" i *Scandia* 2009:1.

Salomons artikel utgör till det yttre ett historiografiskt eller vetenskaps-historiskt inlägg till förmån för fenomenet den kulturella vändningen.

Texten är svår att polemiserat sakligt emot eftersom författaren inte intar tydliga ståndpunkter eller levererar klara argument. Mer än ett tankedrivet vetenskapshistoriskt inlägg utgör texten en viljedriven, vetenskapsideologisk inlägg, ett försök att formulera det officiella minnet för vår disciplin. Den kan, och bör, därför läsas som ett symptom på läget i svensk historievetenskap. Därmed kan det större sammanhang i vilket Salomons text ingår både synliggöras och kritiserat.

Den kulturella vändningen är för Salomon ett fenomen med mycket vida konnotationer. Texten förenar en evolutionistisk vetenskapssyn med en vetenskapsfilosofisk och vetenskapshistorisk polemik, som förs genom att motståndarnas eller kritikernas hållningar dels visar sig vara riktade mot en "extremposition" Salomon själv inte försvarar, dels i sig själva tycks utgöra extrempositioner. Vetenskapsfilosofiskt har detta karaktären av spegelfäktari. Den egna positionen tycks vara en odefinierbar, men samtidigt allomfattande, mittfärd. Subjektet i Salomons evolutionistiska vetenskapssyn utgörs av en underförstådd enhet mellan den kulturella vändningen, historievetenskapen i allmänhet – i texten frambesvuren medelst termen "paradigm" – och "medialiseringen av verkligheten", enligt Salomon ett samtidsfenomen av största vikt. Enheten framställs genom att Salomon anser sig kunna spåra något av den kulturella vändningens rötter i den svenska, eller snarare lundsiska historiografiska traditionen, hos Lauritz Weibull och Sture Bolin. Även om vändningen inte kom förrän efter deras frånfalle var den immanent sedan länge, och när den väl kom därför naturlig. Paradigmet i full bemärkelse realiserades således först i och med den kulturella vändningen, då också "medialiseringen av verkligheten" gjort tiden mogen. Artikeln avslutas med konstaterandet att "paradigmet töjts och sträckts" men inte brustit.

Vad själva realiserandet inneburit får därmed betraktas som liktydigt med det vetenskapshistoriskt specifika, den kvalitativa egenarten hos det historiografiska fenomenet den kulturella vändningen. Salomon gör åtskilliga försök att komma fram till vad det kvalitativt nya består i. Ett spår går ut på att "språket och dess konstruktioner tillmäts stor betydelse". Vad innebär detta? Kanske innebär det vad det står, det vill säga en ren truism och inget kvalitativt nytt. Men Salomon laborerar också, som sagt, med en "extremposition" enligt vilken det inte finns någon "verklighet" utanför språket. Extrempositionen vill han dock inte försvara, han insinuerar snarare att det är en karikatyr skapad av postmodernismens kritiker. Samtidigt tillstår han att en "inspiration" har utgått från denna position. Är det kvalitativt nya i den kulturella vändningen att dess företrädare låtit sig inspireras av en stereotyp skapad av dess kritiker? Nej, resonemanget förefaller misslyckat. På samma sätt misslyckas Salomon med att definiera vad en postmodern kunskapsteori egentligen innebär. I anslutning till Roddy Nilsson menar han att postmodernister innehar alla

möjliga kunskapsteoretiska ideal, men att de utmärks genom att betona komplexiteten på ett särskilt sätt. Det är väl tänkt att låta dynamiskt och fruktbart med alla dessa "reflexion", "ifrågasättanden", "synliggöranden" och "problematiseringar" som "inspireras" av en "extremposition" de samtidigt inte vill försvara. Resonemanget kräver, för att övertyga, att forskningstraditioner före eller utanför den kulturella vändningen skulle ha saknat förmåga till ifrågasättande, reflexion och synliggöranden. Den kulturella vändningen tycks beroende av en stereotyp motbild för att alls framträda.

Ett annat försök av Salomon att definiera det kvalitativt nya med den kulturella vändningen är att intresset riktats mot det subjektiva, mot "meningsskapande" och "föreställningsvärldar". Detta är möjligen något nytt i kontrast till efterkrigstidens kvantifierande samhällsvetenskap. Denna har ju spelat en viss roll även för historievetenskapen. I ett lite större perspektiv är emellertid "fascination för det subjektiva" något som finns väl representerat i den svenska historievetenskapens traditioner, i positiv bemärkelse till exempel i många fina kulturhistoriska essäer av Nils Ahnlund, i något sämre bemärkelse i Sten Bonnesens biografi över Peter den store från 1925. Så inte heller detta spår förmår ringa in något kvalitativt nytt med den kulturella vändningen.

Anmärkningsvärt i Salomons framställning är dock att han tycks anse att undersökningen av subjektivt meningsskapande i historien på något sätt skulle försvaga det empiriska kunskapsidealet.² Men varför skulle det i sig helt berättigade intresset för det subjektiva och irrationella utgöra en kunskapsteoretisk vändning, en utmaning mot det empiriska och objektiva? Även den mest subjektiva föreställningsvärld formas i ett objektivt sammanhang bestämt av ekonomiska och sociala strukturer, politiska regimer och kropparnas nödort.³ Argumentationen är notoriskt otydlig på denna punkt och tycks härröra från en besynnerlig föreställning om att historikern, genom att få inblick i hur skapandet av historisk mening gått till i det förflutna, liksom skulle suggereras in i en "djupare" variant av historiemedvetande och därefter fästa mindre betydelse vid empirisk kunskap. Den kulturella vändningen är alltså inte så mycket ett teoretiskt eller metodiskt vägval som ett slags pånyttfödelse av forskarpersonligheten. Där har Salomon om inte ett argument så åtminstone en undanflykt från att behöva argumentera kring vad som är det kvalitativt nya med den kulturella vändningen: man måste vara med i gänget för att förstå!

Enligt Salomon ger just den sistnämnda "existentiella" aspekten bättre förutsättningar för samhällsrelevans. Detta, säger han, har att göra med "medialiseringen av verkligheten": "[s]om samhällsmedborgare får vi allt svårare att skilja på verklighet och konstruktion", "[m]änniskor lever inte i verkligheten som den är, utan i mer eller mindre välgrundade och skiftande föreställningar om verkligheten".

Här måste vi stanna upp och borra, för här är vi en samhälls- och världs-åskådning på spåren. Ordet "fördumning" använder han inte, men det torde vara centralt i sammanhanget. Verkligheten är en konstruktion, men det är inte bara media som ska ha del av denna kaka. Historiker vill också vara samhällsrelevanta genom att anpassa sig till samma agenda. Föreställningen om "medialiseringen av verkligheten" formulerar både intressegemenskapen och kampen om inflytande mellan kulturjournalistik och kulturvetenskap. Den är både orsak till och symptom på en slags fördumning av samhällsmedborgare, samtidigt som det är en teoretisk grundförutsättning för den kulturella vändningen.

Det är anmärkningsvärt att Salomons hållning inte utmynnar i en vetenskaplig kritik av media. Han diskuterar samhällsrelevans med, som han säger, "utomvetenskapliga argument". Följaktligen beläggs de magistrala påståendena om medias roll som verklighetens grundval med beviset att två journalister faktiskt har påstått att det förhåller sig på det här viset!⁴ En fruktbar symbios mellan journalistisk trendspaning och Salomons evolutionistiska vetenskapssyn tycks vara för handen.

Den typiskt postmoderna elitismen är i många avseenden ett gammaldags mandarinideal. "Verkligheten" blandas ständigt in i vetenskapen. De kantianska gränsdragningarna kring tinget i sig är inte uppskattade. Vad "verkligheten" och allt däri är uttalar man sig gärna om, det är något skapat, en konstruktion, inte bara av media utan även av vetenskapen. Den postmoderne mandarinen menar sig, genom sin högre grad av medvetenhet, genomskåda och behärska denna skapelse.⁵ Resultatet blir en allomfattande kultursyntes utan några strängare empiriska eller logiska anspråk. Motsägelsefullhet och bristande koherens kan istället betraktas som ett slags hälsotecken. Salomon föredrar att uttrycka det med termen "synliggjord komplexitet".⁶

Fördelarna inses lätt: det är ett synnerligen expansivt vetenskapligt ideal. Den teoretiska jargongen är vanligen självbekräftande och självförsörjande, vilket möjliggör en nära nog gränslös tillämpbarhet. Det går till så att ett visst begrepp, exempelvis diskurs, berättelse eller historiemedvetande upphöjs till ontologisk grundkategori. Därefter kan det återfinnas överallt. När man i princip kan avläsa "diskursiva konstruktioner" i telefonkatalogen behöver materialfrågan aldrig bli ett problem. Inte heller behöver man kritisera eller ens läsa andras forskning särskilt noga när man på förhand betraktar allt av människor skrivet som "meningsskapande berättelser", löst ingående i den stora konstruktionen verklighet. Här kommer kunskapsrelativismen och den gradvisa distanseringen i förhållande till sanningsbegreppet väl till pass. Om en kulturteori ska kunna omfatta allt och inget, om man vill göra stora anspråk men inte försvara dem med argument får man inte hårdra. Salomon refererar i sin text hellre andras åsikter än uttrycker egna när det gäller försvar

av den kulturella vändningen. Grundfiguren utgörs av något jag skulle vilja kalla mångfaldsretorik. Tolerans och mångfald är fina ord i sitt rätta sammanhang, men i den elitistiska hierarki vetenskapen utgör, är de snarare tecken på skenhelighet. Här ska beslut fattas om hur resurser ska fördelas mellan de bättre och de sämre. Mångfaldsretoriken drar en slöja över detta. Makthavare behöver inte argumentera lika väl för sina beslut, de frikopplas från ansvar, besluten kan skyllas på en blandning av slump och nödtvång. Inte Salomon själv, men någon annan – exempelvis "Oliver Daddow" i Salomons text – har sagt att det är precis tvärtom mot vad du säger. Därför behöver han inte bemöta *dig* med argument i denna sakfråga, i toleransens och mångfaldens namn konstaterar han bara att det fanns en ståndpunkt motsatt din. Budskapet lyder: världen är komplicerad. Gör dig inget besvär. Det är ett sofistiskt maktspråk som här funnit sitt uttryck. För vad kommunicerar det mellan raderna om sin förkunnare? Jo, det säger: Jag överblickar splittringen, min överblick binder samman det stridiga.

Stora delar av Salomons text är präglad av denna mångfaldsretorik. När det gäller motståndarna får de inte framträda i sak, varken som levande eller döda. Istället polemiserar mot stereotyper. Äldre forskning som inte kan förknippas med den kulturella vändningen betecknas som en "kumulativ massa av faktaobjekt", ett "notoriskt faktasamlade". Den är präglad av ett snävt intresse för "när-/var-/hurfrågor". Denna polemik är allt annat än originell. Den sterile positivisten har, som historisk stereotyp, varit välanvänd under 1900-talet – så av de tyska mandarinerna inför 1914, så av marxister efter 1968. Tydligt håller denne strykhund ännu ett tag som motbild för de samhällsrelevanta och pånyttfödda.

Till skillnad från vissa tidigare varianter av mandarinidealet är Salomons version konservativ snarare än revolutionär. Det lite nervösa betonandet av kontinuiteten förefaller mycket centralt i hans framställning. Nästan på varje sida förekommer upprepningar av att vändningen inte har inneburit något "hack i utvecklingskurvan", "det fanns hela tiden en kontinuitet i utvecklingen" och så vidare. Den kulturella vändningen tycks ha resulterat i kvantitet snarare än kvalitet: mer av allt som fanns förut och var bra. Han använder begreppet i ungefär samma bemärkelse som de tyska mandarinerna inför 1914 talade om *Geist* – en osynlig enhet man anser sig företräda.

Ett annat sätt att säga det är att föreställningen om den kulturella vändningen handlar mer om 40-talisternas identitetsbildning än intellektuell utveckling i striktare, vetenskapshistorisk bemärkelse. Makten behöver minnet för legitimitet. "Paradigmet" som kan "töjas utan att brista" är en metafor för gemenskap – inte en konsekvent tanke om hur historievetenskapen hänger ihop och utvecklas. Det finns en avgörande skillnad mellan den harmoniska, toleranta evolution Salomon beskriver och vetenskapsteoretisk och

metodologisk utveckling i kvalitativ bemärkelse, som förutsätter en kamp mellan olika alternativ.⁷ Det är endast större kommunikationsintensitet eller intellektuell täthet i vetenskapen som leder till pluralism i kvalitativ bemärkelse. Salomons föreställda evolution är baserad på motsatt rörelse: eftersom historiker inte längre anser att verkligheten är något som går att "komma åt" avtar kommunikationsintensiteten. Konkurrensen mellan olika alternativ blir social och ekonomisk men i grunden intellektuellt likgiltig.⁸ Det alltmer distanserade förhållningssättet till empirisk kunskap och sanningssökande är enligt Salomon ett hälsotecken, enligt devisen "lagom är bäst". Om det varit positivt att det traditionella kunskapsidealet övergivits "till hälften" så är också en tendenslinje dragen. Kunskapsrelativism är det praktiska resultatet av Salomons hållning. Låt vara att han inte gärna står för det.

Intrycket av Salomons artikel är att han inte på allvar är intresserad av någon vetenskapsfilosofisk komplexitet; han problematiserar inte, han harmonierar. Kanske förlitar han sig här på vad historiker förr skulle ha kallat realhistoriska krafter. Salomon vet att han tryggt flyter med den stora breda strömmen från väst. Vad jag vill komma åt är att det finns en viss logik i att humanister mer börjat definiera sig utifrån vad de är och representerar än vad de gör. Historikerprofessionen i Sverige har fått allt starkare drag av subkultur. Paradoxalt nog förutsätter de stora anspråken på att representera människan och det utomakademiska historiemedvetandet, ett slags isolering från samhället. Kulturteorier är sköra plantor: all icke-akademisk skepsis måste ryckas upp som ogräs.

En händelse som ser ut som en tanke är att Salomon vurmar för Gadammers filosofi. Denna utgör en närmast exemplarisk mandarinideologi: där finns avståndstagandet från "mekanisk vetenskaplighet" till förmån för "överlägsen vidsynthet"; där finns den kompletterande idén att förklaring och förståelse av historien skulle vara något slags motsatser till varandra, där det sistnämnda utgör något "djupare". Vidare möter hos Gadamer, i form av det normativa påståendet att vetenskap och samhälle egentligen är och bör vara ett, en attack på distinktionen mellan vetenskap och samhälleligt historiemedvetande. Slutligen framträder hos den tyske filosofen också den dunkla konsensusideologin: "samförstånd är förståelsens väsen", säger han och uttrycker anspråken på att utgöra eliten i denna hierarkiska gemenskap genom att polemisera mot en stereotyp positivism som avfärdas som ytlig och ohistorisk.

Gadammers tänkande är storvulet och ihåligt och i grunden ett slags vetenskapsfilosofins Harlequinroman. Liksom den idealtypiske läsaren av en

Harlequinroman inte reellt arbetar på att bli gift utan istället kontemplerar en romantisk och klichéfyllt bild av kärleken kan historikern under ledning av Gadamer kontempera sin oerhörda samhällsrelevans, sin vishet och sitt djupa historiemedvetande. Men det är bara att jämföra de normativa anspråk Gadamer förkunnar med de analyser han själv presterat – vanligtvis av någon diktstackare – så framträder valören av detta vetenskapliga ideal. Under maripanliknande formuleringar som ”förståelsens väsen”, ”det förflutnas egen röst” och ”horisontsammansmältning” finns till slut några truismer, exempelvis att man inte ska göra våld på källornas vittnesbörd.

Tvärt emot Salomon anser jag att närmandet till media och den av media satta agendan inte alls är ett bevis på en historievetenskap på offensiven. En sådan uppfattning om tillståndet för dagens historiska forskning uttrycker snarare en brist på fantasi och på genuint intresse för vetenskapens roll i samhället. Salomon tror sig tänka stort i sin plädering för medialiserad samtidsaktualitet. Historiskt sett är det dock ett snävt tänkesätt. Utan att för den skull hävda någon principiell likhet mellan naturvetenskap och humaniora kan man inspireras av drag i naturvetenskaperna. Där kan ett forskningsresultat bli liggande i decennier för att plötsligt uppmärksammas och sättas in i ett nytt fruktbart sammanhang. Vilken historiker vågar idag tänka så stort? Strävan efter att till varje pris vara så samtida som möjligt är inte per definition djärv. Det kan också leda till ytlighet. Salomon har ett alltför snävt begrepp om samhällsrelevans. Än värre blir det om hans begrepp om vetenskaplig kvalitet skulle hänga samman därmed. Hans synsätt är begränsat till vår samtid och dess historiebruk. Men verklig samhällsrelevans visar sig först i det som för oss är framtiden. Det är svårt att göra anspråk på den på ett trovärdigt sätt.

I linje med mångfaldsretoriken tolererar Salomon även sanningsanspråk i sin text. Men han arbetar på att distansera sig från själva ordet sanning, på att framställa det hela som en smula primitivt och gammaldags, genom att lägga till prefixen ”slutgiltig” eller ”absolut”. Hela det postmoderna epistemologiska ”framsteget” vilar på detta knep. Så kallade absoluta sanningar hör till teokratiska samhällen och har inget med modern vetenskap att göra. Att vetenskapliga sanningar är hypotetiska är dock inte ett argument för kunskapsrelativism, utan följer av att de inte är dogmatiska utan öppna för kritik. Att sanningar är reviderbara innebär inte upplösning utan förbättring. Den moderna vetenskapliga hållningen ifrågasätter inte själva strävandet efter sanning och klarhet. Det är fortfarande den väsentligaste delen av vad Max Weber kallade det vetenskapliga kallet. Salomon må tycka att sanningen är alltför ”undflyende”, som han säger, men det är alltför den målbild som möjliggör en autonomi

värd namnet för oss forskare. Det finns i Salomons artikel en evolutionistisk grundlinje, som härrör från det allmänna medvetandet. Det är lätt för oss att tänka på oss själva som stående i slutet på en linje, där äldre tiders historiker som ett slags ädla, naiva vildar reste anspråk på sanning och objektivitet. Vi postmoderna dekadenter däremot är för sofistikerade för att omfatta deras ideal annat än med vår lätt ironiska skepsis. Denna tankefigur, som Salomon utnyttjar på ett skickligt sätt, håller inte för empirisk prövning. Slutsatsen att Salomons hållning i epistemologiska frågor skulle vara mer sofistikerad än en valfri svensk historieprofessors från 1890, 1920 eller 1950 är rentav bisarr. Den historiografiska forskningen har i den evolutionistiska vetenskapssynen haft ett axiom snarare än en prövbar hypotes. Det har bidragit till slentrian-tänkande, där allt nytt per definition kommit att anses bättre. Därför har synen på vår egen tradition blivit tillplattad och stereotyp. Vi kan här lära av våra granndiscipliner filosofi och sociologi som håller sig med levande klassiker. Det är, anser jag, att föredra framför bedagade metaforer som paradigm. Varför ska vi stå i slutet på linjen? Varför kan inte linjen börja med oss?

När historiker har menat att källkritiken är historievetenskapens grundval har de inte pratat om filologisk-teknisk expertis såsom Salomon menar.⁹ Kritik är, enligt Kant, att fälla omdömen blott i relation till den egna kunskapsförmågan. Källkritik innebar att historikern satsade sin auktoritet på vad ett visst källmaterial berättade om verkligheten. Det egna omdömet, oberoende av yttre auktoriteter, sattes i högsätet. Källkritik i denna bemärkelse är den mest kvalificerade reflektionen över det egna historiebruket, långt bättre än Gadammers klyschor. Vem är det egentligen som vill att strävandet efter sanning, objektivitet och autonomi ska vara passé? Vilka krafter tjänar på den epistemologiska toleransen, det vill säga försvagandet av det goda argumentets primat? Här har den historiografiska forskningen ett stimulerande kapitel oskrivet. Postmodernismens spöke går genom historievetenskapen. Men det ska inte undkomma vetenskaplig analys.

Summary

The article is a further shot fired in the debate in these pages on the accepted notion of what constitutes development in the discipline of history in recent years. It addresses the principle points of the argumentation and the theoretical stringency necessary in contributing to historical research. The article asserts that the reservations about historical research's ability to increase truth are one element in a reformulation of the historian's identity in toto, unmooring it from professionalization and autonomy, and carrying it in the direction of a diffuse ideology that centres on a sense of belonging, relevance, and intellectual fellowship with the media and society at large.

Keywords: Historiography, cultural turn, postmodernism, source criticism, evolutionist view of science.

Noter

- 1 Exempelvis Rolf Torstendahl, "Professionalisation and Deprofessionalisation Among Swedish Historians", i *Nordic Historiography in the 20th Century*, Frank Meyer och Jan Eivind Myhre (red.), Oslo 2000. Jag tackar Alf W. Johansson för värdefulla synpunkter på artikeln.
- 2 "Människor gör historia, vilket innebär att existentiella och moraliska frågor blir angelägna liksom frågor om hur historia förmedlas och tillgodogörs och därmed påverkar våra subjektiva föreställningar. Historiemedvetandet blir i projektets perspektiv ett mentalt fenomen, som är besvärligt att studera empiriskt, men som lämnar avtryck som kan analyseras i samhällets historiekultur." Cit. Kim Salomon, "Den kulturella vändningens provokationer", *Scandia* 2009:1, s. 76. På vilket sätt skulle det vara epistemologiskt nydanande för en humanist att intressera sig för människan i historien, hennes existentiella och moraliska frågor? På vilket sätt är detta kopplat till en epistemologisk vändning?
- 3 Se Hans-Ulrich Wehler, "Literarische Erzählung oder kritische Analyse? Ein Duell in der gegenwärtigen Geschichtswissenschaft", i *Land ohne Unterschichten? Neue Essays zur deutschen Geschichte*, München 2010, s. 132.
- 4 Salomon, s. 73ff, cit. s. 73.
- 5 Inte heller den "konstruktivistiska kunskapsteorin" innebär något kvalitativt nytt, utan tycks överensstämma med 1800-talets subjektiva idealism. Se Salomon, s. 65 f.
- 6 Salomon, s. 63, 77
- 7 Se Ragnar Björks argumentation kring detta i artikeln "Historiker i eget land", *Historisk tidskrift* 1994:1, s. 94. Se även Thorsten Nybom, *Kunskap, politik, samhälle. Essäer om kunskapssyn, universitet och forskningspolitik 1900–2000*, Uddevalla 1997, s. 224. Jfr Salomon, s. 63
- 8 Eva Österberg har beskrivit denna tendens som att historiker fastnar i "allt snävare sociala rum" trots att de får tillgång till världsomspännande sociala nätverk. Se "Etik i historisk forskning. Strunt – eller rosor i ett sprucket krus?", *Historisk tidskrift* 1990:1.
- 9 Salomon, s. 67. Han bygger här på Roddy Nilssons artikel "Postmodernism, källkritik och historieskrivning", *Historisk tidskrift* 2005:2. För en bredare bild av källkritiken, se Simon Larsson, *Intelligensaristokrater och arkivmartyrer. Normerna för vetenskaplig skicklighet i svensk historieforskning 1900–1945*, Hedemora 2010, s. 55–62.